

दमक नगरपालिका, भापा स्थानीय राजपत्र

वर्ष : ४

प्रमाणीकरण मिति : २०७७।१।१८

संख्या : ८

प्रकाशन मिति : २०७७।४।२८

भाग : ३

२०७७ सालको कार्यविधि संख्या : ७

टोल विकास संस्था गठन र परिचालन कार्यविधि

प्रस्तावना : दमक नगरपालिकाभित्र सामुहिक प्रयासमा टोलको संस्थागत, सामाजिक, आर्थिक विकास तथा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न निश्चित भौगोलिक क्षेत्रभित्र रहेका सबै घरधुरी सदस्य रहने गरी स्थानीय स्तरमा वडा समितिको मातहत तथा सहयोगी संस्थाको रूपमा रहने गरी सेवा सुविधाको पहुँच बढाउन बान्छनीय भएकाले, स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी जारी भएको दमक नगर प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन, २०७६ को दफा ३ बमोजिम दमक नगर कार्यपालिकाले यो कार्य विधि बनाएको छ ।

परिच्छेद-१ प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : १) यस कार्यविधिको नाम “टोल विकास संस्था गठन र परिचालन कार्यविधि, २०७७” रहेको छ ।

२) यो कार्यविधि तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

- क) “कार्यविधि” भन्नाले दमक नगरको “टोल विकास संस्था गठन र परिचालन कार्यविधि, २०७७” सम्भन्नु पर्छ ।
- ख) “टोलविकास संस्था” भन्नाले यो कार्यविधि अनुसार नगरका टोल/बस्तीहरुमा गठन गरिने सामाजिक संस्थालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- ग) “बचत” भन्नाले टोलविकास संस्थाका सदस्यले समान रुपमा जम्मा गर्ने मासिक रकमलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- घ) “पदाधिकारी” भन्नाले टोलविकास संस्थाको अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- ङ) “कार्य समिति” भन्नाले टोल विकास संस्थाको दैनिक कार्य सम्पादन गर्न गठित समितिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- च) “साधारण सभा” भन्नाले टोल विकास संस्थाका प्रत्येक घरधुरीबाट प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्य सहितको वार्षिक भेलालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- छ) “सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले समुदायका सबै लिङ्ग, जाति, वर्ग, धर्म, व्यवसाय र सबै क्षेत्रका व्यक्तिको पहुच रहेको अवस्था सम्भन्नु पर्छ।
- ज) “विस्तारित भेला” भन्नाले सबै सदस्य सहभागी भएको बैठकलाई सम्भन्नु पर्छ ।

परिच्छेद-२
टोल विकास संस्था गठन प्रक्रिया

३. टोल विकास संस्थाको गठन : १) नगरपालिकाका वडा भित्र एक निश्चित भौगोलिक क्षेत्र निर्धारण गरी प्रत्येक टोलमा बसोवास गर्ने कम्तिमा २५ र बढीमा ६० घर परिवार समेटी प्रत्येक घरधुरीबाट १/१ जना रहने गरी गरी टोल विकास संस्था गठन गर्न सकिने छ ।
- २) टोलविकास संस्थामा सबै घरधुरीका सदस्यहरु साधारण सदस्य रहने छन् ।
- ३) टोलविकास संस्थाको नाम छनौट गर्दा टोल भेलाले सर्वसम्मत नामाकरण गर्नु पर्नेछ, सर्वसम्मत नभए बहुमतबाट नामाकरण गर्नु पर्नेछ ।
- ४) टोल विकास संस्थाको गठन गर्दा वडा कार्यालयले तोकेको प्रतिनिधिको रोहबरमा यथासम्भव सबै घरधुरीका प्रतिनिधिको उपस्थितिमा गर्नु पर्नेछ ।
- ५) टोल विकास संस्थाको साधारण सभाले संस्थाको अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्ष तोक्नु पर्नेछ, अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षमध्ये कम्तिमा १ जना महिला अनिवार्य हुनु पर्नेछ ।
- ६) टोल विकास संस्थाको कार्य सम्पादन गर्नका लागि आवश्यक परेमा बढीमा एकतिहाई सदस्य रहने गरी कार्य समिति गठन गर्न सकिनेछ ।
- ७) टोल विकास संस्था गठन हुन बाँकी रहेका टोलमा कार्यविधिको प्रक्रिया पूरा गरी टोल विकास संस्था गठन गर्न सकिनेछ ।
- ८) कार्यविधिमा तोकिएका घरधुरी भन्दा बढी सदस्य भई वा मनासिव साविक कारणले साविक टोल विकास संस्थाबाट अलग हुन चाहेमा कार्यविधिमा तोकिएको मापदण्ड पूरा गरी नयाँ टोलविकास संस्था गठन गर्न सकिनेछ ।
- ९) टोल विकास संस्था गठन गर्नका लागि अनुसूची १ बमोजिमको विधान तयार गर्नु पर्नेछ ।

४. संगठित संस्था हुने : (१) संस्थाको आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ ।

- (२) संस्थाले चलअचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न तथा उपभोग गर्न सक्नेछ तर संस्थाले आफ्नो अचल सम्पत्ति विक्री गर्न पाउने छैन ।
- (३) संस्था विगठन भएमा सो संस्थाको सम्पूर्ण चल अचल सम्पत्ति नगरपालिकामा हस्तान्तरण हुनेछ ।

५. दर्ता तथा नवीकरण सम्बन्धी व्यवस्था : १) टोल विकास संस्थाको सर्व सम्मत निर्णय भई वडा समितिको सिफारिस साथ पेस हुन आएमा नगरपालिकाले दर्ता गर्नेछ ।

- २) टोल विकास संस्था दर्ता गर्नको लागि **अनुसूची २** बमोजिमको कागजात संलग्न राखी नगरपालिकामा निवेदन पेश गर्नु पर्नेछ ।
- ३) उपदफा (२) बमोजिम दर्ताका लागि निवेदन पेश हुन आएमा नगरपालिकाले १ महिनाभित्र टोल विकास संस्था दर्ता गरी **अनुसूची ३** बमोजिमको ढाँचामा प्रमाण-पत्र प्रदान गर्नु पर्नेछ ।
- ४) प्रत्येक वर्ष असोज मसान्तभित्र सम्बन्धित वडा कार्यालयबाट संस्था नवीकरण गर्नु पर्नेछ ।
- ५) संस्था नवीकरण गर्दा साभारण सभाको निर्णय र गतवर्षको लेखा परीक्षण प्रतिवेदन पेस गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-३

टोल विकास संस्था तथा पदाधिकारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार तथा अन्य व्यवस्था

६. टोल विकास संस्थाको काम, कर्तव्य र अधिकारहरु : टोलविकास संस्थाको कामकर्तव्य र अधिकारहरु देहाय बमोजिम हुनेछः

- १) सभाबाट निर्णय गरी मासिक बचत संकलन गर्न सक्ने,
- २) मासिक रुपमा संकलन भएको रकमको निस्सा प्रमाण स्वरुप संस्थाले रसिद दिने,

- ३) बचत कर्ताले बचत गरेको रकम बचत पास बुक बनाई सो पास बुकमा नियमित चढाउने,
- ४) सदस्यहरूबाट नियमित रूपले बचत गराउनु पर्ने,
- ५) विकास योजना तयार गर्न वडा कार्यालय तथा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
- ६) नियमित बचत नगरेमा साधारण सभाले तोके बमोजिको हर्जना लिने,
- ७) टोलमा संचालन हुने आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधार विकासको काममा सहयोग, सहकार्य र रेखदेख गर्ने,
- ८) सदस्यहरूलाई निर्णय प्रक्रिया र स्रोत साधनमा समान अधिकार सुनिश्चित गर्ने,
- ९) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाबाट स्थानीय स्तरमा संचालन हुने जनहितका कार्यक्रमहरूमा सहजीकरण गर्ने,
- १०) नमूना टोल निर्माणका लागि आवश्यक कार्य गर्ने,
- ११) बचत रकम साधारण सभाको निर्णयानुसार परिचालन गर्ने,
- १२) संस्थाको कार्य समितिको बैठक प्रत्येक महिना अनिवार्य बस्ने र कार्य समितिले गरेको निर्णय टोल विकास संस्थाको विस्तारित भेलामा अनुमोदन गराउनु पर्ने,
- १३) प्रत्येक ३/३ महिनामा संस्थाको विस्तारित भेला बस्न सक्ने, तर आवश्यक परे जुन सुकै बखत पनि बस्न सक्ने,
- १४) प्रत्येक वर्ष टोल विकास संस्थाको साधारण सभा बसी वडामा प्रतिवेदन बुझाउने,
- १५) संस्थाका पदाधिकारीहरूको २ वर्षे कार्यकाल पूरा भएपछि साधारण सभाले नयाँ कार्यसमिति चयन गर्ने,
- १६) संस्थाभित्र निर्माण हुने व्यक्तिगत तथा सामुदायीक भवन निर्माण, जग्गा नापजाँच तथा अन्य सार्वजनिक, सामाजिक कार्यहरूमा रोहबर बस्ने,

- १८) टोल भित्र भएका मुख्य मुख्य कुराहरुको तथ्यांक अध्यावधिक गरी अभिलेख राख्ने,
- १९) सहभागितात्मक योजनातर्जुमा प्रक्रियामा वडा समितिलाई सहयोग गर्ने,
- २०) आफ्नो टोललाई स्वास्थ्य, सरसफाई तथा वातावरणमैत्री, बालमैत्री, प्राङ्गणारिक खेती विस्तार, नश्ल सुधार, उद्यमशील बनाउने कार्यक्रमहरु संचालन गर्न पहल गर्ने,
- २१) टोलमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता आदि सामाजिक सरोकारका विषयमा चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- २२) टोलमा रहेका सार्वजनिक र ऐलानी जग्गाको संरक्षणमा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
- २३) नगरपालिकाको राजश्व संकलन गर्न सहयोग गर्ने,
- २४) संस्थामा प्राप्त रकम साधारण सभाको निर्णय बमोजिम खर्च गर्ने, लेखा राख्ने र लेखा परीक्षण गराउने,
- २५) संस्थाले कार्य सम्पादन गर्दा वडा समितिको समन्वयमा गर्ने र वार्षिक प्रतिवेदन वडा समितिमा पेस गर्ने,
- २६) व्यवस्थित ढंगले लेखा राख्नु पर्ने ।
- २७) नगरपालिका तथा वडा कार्यालयले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

७. टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीहरुको काम, कर्तव्य र अधिकार : टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन् :

- क) अध्यक्षको कामकर्तव्य र अधिकार
 - (१) टोल विकास संस्थाको अगुवाई गर्ने,
 - (२) सचिबलाई बैठक बोलाउन निर्देशन दिने,
 - (३) बैठकको अध्यक्षता गर्ने,
 - (४) बैठकमा छलफल गरिने विषय प्रस्तुत गर्ने,

- (५) बैंक/वित्तीय संस्थामा टोल विकास संस्थाको खाता संचालन गर्ने तथा गराउने,
- (६) संस्थाको हिसाब किताब राख्ने, राख्न लगाउने,
- (७) टोलको विकासकालागि प्रस्तावहरु तयार गर्ने,
- (८) संस्थाका सदस्यहरुलाई कामको जिम्मेवारी दिने,
- (९) वडा समिति र नगरपालिकासँग समन्वय गर्ने गराउने ।

ख) सचिबको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) संस्थाका खाता फायलहरुको संरक्षण गर्ने,
- (२) अध्यक्षको परामर्शमा सभा तथा बैठक बोलाउने,
- (३) माईन्यूट लेख्ने र निर्णयको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने
- (४) अध्यक्षको निर्देशन अनुसार अन्य कार्य गर्ने ।

ग) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) संस्थाको हिसाब किताब दुरुस्त राख्ने,
- (२) अध्यक्षलाई खर्च प्रमाणित गराउने,
- (३) संस्थाको बचत तथा ऋण संकलन गरी व्यवस्थित राख्ने,
- (४) अध्यक्षको निर्देशन अनुसार बैठकमा आर्थिक तथा वित्तीय कारोवार सम्बन्धी प्रस्ताव पेस गर्ने,
- (५) निर्णय कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने,
- (६) अध्यक्षको निर्देशन अनुसार अन्यकार्य गर्ने ।

घ) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार

- (१) बैठक/सभामा उपस्थित भई छलफलमा भाग लिने,
- (२) नियमित बचत गर्ने,
- (३) योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने,

- (४) टोलमा संचालन हुने विकास निर्माणका कार्यहरूमा संस्थाको निर्णयानुसार सहभागिता गर्ने,
- (५) टोल सुधार, सरसफाई र सचेतना सम्बन्धीकाम गर्ने,
- (६) संस्थाका पदाधिकारीहरूको काममा आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (७) टोलमा संचालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा स्वयम् सेवकको रूपमा काम गर्ने,
- (८) उद्यमशीलता, विषादी रहित फलफुल तथा तरकारी खेती, कौशी खेती, पशुपंक्षी तथा माछा पालन जस्ता रोजगारी तथा आयमूलक कामहरूमा परिचालित हुने ।

८. पद रिक्त : टोल विकास संस्थाका पदाधिकारी र कार्य समिति सदस्यहरूको देहायको अवस्थामा पद रिक्त हुनेछ :

- १) राजिनामा दिई स्वीकृति भएमा,
- २) मृत्यु भएमा,
- ३) बसाइँ सरी अन्यत्र गएमा,
- ४) स्वास्थ्यको कारणले संस्थाको कामकाज गर्न नसकेमा,
- ५) संस्थाको हित विपरित हुने कार्य गरेमा,
- ६) फौजदारी कसूर गरेको अभियोगमा कारवाही भएमा,
- ७) विना सूचना लगातार ३ पटक सम्म बैठकमा अनुपस्थित भएमा ।

९. पदपूर्ति : रिक्त हुन आएको पद देहाय बमोजिम पूर्ति गरिनेछ :

- १) अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्यक्षको पदपूर्ति कार्य समितिले कार्य समिति सदस्य मध्येबाट पदपूर्ति गरी साधारण सभाबाट अनुमोदन गराउनु पर्नेछ ।
- २) कार्य समिति सदस्यको पदपूर्ति साधारण सदस्य मध्येबाट गर्नु पर्नेछ ।

१०. राजिनामा गर्ने प्रक्रिया : १) कार्य समिति पदाधिकारी तथा सदस्यहरूले देहाय बमोजिम राजिनामा पेस गर्नु पर्नेछ :

- (क) अध्यक्षले : साधारण सभा समक्ष,
 (ख) सचिब, कोषाध्यक्ष र कार्य समिति सदस्यहरूले : अध्यक्ष समक्ष,
 २) अध्यक्षको राजिनामा साधारण सभाले र अन्य सदस्य तथा पदाधिकारीको राजिनामा कार्य समितिले स्वीकृत गर्नेछ ।

परिच्छेद-४

बैठक संचालन कार्यविधि

११. **बैठक संचालन कार्यविधि :** १) बैठक बस्ने जानकारी कम्तिमा एक दिन अगावै सबै सदस्यहरूलाई दिनु पर्नेछ ।
 २) संस्थाको बैठकमा अनिवार्य सबै सदस्यले उपस्थित हुनु पर्नेछ ।
 ३) बैठकमा उपस्थित हुन नसक्ने सदस्यले अध्यक्ष वा सचिबलाई अग्रिम सूचना दिनु पर्नेछ,
 ४) बैठकमा आउन नसक्ने सदस्यले विदा माग गरेको भए विदा जनाउने माग नगरेको भए अनुपस्थित जनाउनु पर्नेछ ।
 ५) अध्यक्षले बैठकलाई मर्यादित र व्यवस्थित रूपमा संचालन गर्नु पर्नेछ ।
 ६) सामान्यतया संस्थाका निर्णयहरू सर्वसम्मत विधिबाट गर्नु पर्दछ तर पटक पटक प्रयास गर्दा पनि सर्वसम्मत हुन नसकेमा बहुमतबाट निर्णय गर्न सकिनेछ ।
 ७) माथि जुनसुकै कुरा उल्लेख भएतापनि बैठकमा ५१ प्रतिशत उपस्थित भएमा गणपुरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
१२. **अध्यक्षको अनुपस्थितिमा बैठक संचालन सम्बन्धी व्यवस्था :** टोल विकास संस्थाको बैठक अध्यक्षको अनुपस्थितिमा हुने छैन, तर देहायको अवस्थामा भने बैठक बस्न बाधा पर्ने छैन :
- क) अध्यक्षको अनुपस्थितिमा सचिब र निज पनि उपस्थित नभए कोषाध्यक्षको अध्यक्षतामा बैठक बस्नेछ ।

ख) खण्ड 'क' अनुसारको बैठक बस्दा सकेसम्म अध्यक्षलाई अग्रिम जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

१३. निर्णय प्रमाणित : १) निर्णयहरु बैठकको अध्यक्षले प्रमाणित गर्नु पर्नेछ ।
२) बैठकमा उपस्थित सबैले निर्णय पुस्तिकामा हस्ताक्षर गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-५

कोष, बचत, ऋण, लगानी तथा खर्च व्यवस्था

१४. कोष व्यवस्था : १) सदस्यले मासिक जम्मा गरेको बचत र व्याज रकम,
२) सरकारी, गैरसरकारी, सामुदायिक संस्था तथा व्यक्तिबाट प्राप्तहुने सहयता र अनुदान,
३) संस्थाले आयमूलक कार्यहरु संचालन गरी प्राप्तहुने आम्दानी,
४) अन्य स्रोतबाट प्राप्तहुने रकम ।

१५. बचत परिचालन : १) संस्थामा जम्मा भएको रकम संस्थाको निर्णय अनुसार देहायको काममा खर्च वा परिचालन हुनेछ :

- (क) ऋण लगानीमा,
- (ख) टोलको विकासमा,
- (ग) टोलको सरसफाईमा,
- (घ) सदस्यहरुको क्षमता विकास कार्यक्रममा,
- (ङ) सामाजिक कार्यमा,
- (च) विपद् व्यवस्थापन सहयोगमा ।

- २) ऋण लगानी बाहेक अन्य क्षेत्रमा खर्च गर्दा सदस्यको नियमित बचत बाहेक व्याज रकम तथा अन्य आम्दानीबाट मात्र खर्च गर्नु पर्नेछ ।

- ३) बचत गरेको १० वर्ष पूरा भएपछि साधारण सभाको निर्णयानुसार सम्पूर्ण सदस्यहरुको बचत फिर्ता गर्न सक्नेछ तर बचत फिर्ता गरी सकेपछि पुनःबचत गर्न सुरु गर्नु पर्नेछ ।
- ४) टोलबाट अन्यत्र वसाइँ सरी जाने सदस्यले जुनसुकै बेलापनि बचत फिर्ता लिई जान सक्नेछ ।
- ५) नयाँ सदस्यता लिने व्यक्तिले संस्थाको निर्णय अनुसार बचत रकम जम्मा गरी सदस्यता लिन पाउनेछ ।
- ६) टोलबाट अन्यत्र गएको सदस्यले संस्थामा नियमित रूपले बचत गर्न छोडेको ३ वर्ष पूरा हुदा समेत बचत फिर्ता नलिएमा निजले जम्मा गरेको साविकको बचत रकम संस्थाले आफ्नो आम्दानी बाध्न पाउनेछ, तर यसरी आम्दानी बाध्ने अवधि पूरा हुनु भन्दा ३ महिना अघि संस्थाले सम्बन्धित व्यक्तिलाई सो को सूचना दिनु पर्नेछ ।
- ७) बचत फिर्ता तथा ऋण असुली सम्बन्धमा कुनै समस्या उत्पन्न भएमा वडा पदाधिकारीको रोहबरमा संस्थाले उपयुक्त र न्यायोचित निर्णय गर्नु पर्नेछ ।

१६. ऋण लगानीमा व्याज निर्धारण : १) संस्थाको निर्णय अनुसार व्याज दर निर्धारण गरी लगानी गर्न सकिनेछ ।

- २) टोल विकास संस्थामा जम्मा भएको रकम संस्थाका सदस्यबाहेक बाहिर लगानी गर्न पाईने छैन ।
- ३) ऋण लगानीको सीमा र असूली सम्बन्धी सर्त संस्थाले तोकेबमोजिम हुनेछ।
- ४) संस्थाले ऋण लगानी गर्दा तमसुक अनिवार्य गर्नु पर्नेछ ।
- ५) ऋण असूलीमा कठिनाई परेमा वडा समिति र नगरपालिकाले आवश्यक सहजीकरण गर्नेछ ।

१७. नगद खर्च गर्न नपाईने : १) संस्थाको आम्दानी तथा खर्च बैंक वा वित्तीय संस्था मार्फत गर्नु पर्नेछ ।

२) नगद खर्च गर्नु पर्ने भए सानो नगदी कोषको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।

१८. खाता संचालन : कोषाध्यक्ष अनिवार्य र अध्यक्ष, सचिब मध्ये कुनै एक जना गरी दुई जनाको दरस्तखतबाट खाता संचालन गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६

विविध

१९. पुरस्कार, सम्मान र कदर : १) नगरपालिका वा वडा कार्यालयले उत्कृष्ट कार्य गर्ने टोल विकास संस्था, पदाधिकारी वा सदस्यलाई सम्मान, कदर तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ ।

२) संस्थाले उत्कृष्ट कार्य गर्ने पदाधिकारी तथा सदस्यलाई सम्मान, कदर तथा पुरस्कार दिन सक्नेछ ।

२०. निरीक्षण, नियमन र मूल्यांकन : १) टोल विकास संस्थाहरुको निरीक्षण, नियमन र मूल्यांकन गर्ने अधिकार नगरपालिका तथा वडा समितिको हुनेछ।

२) दफा १९ र दफा २० को उपदफा १ को प्रयोजनका लागि आवश्यक सूचक नगरपालिकाले तयार गर्नेछ ।

२१. संशोधन : कार्य विधिलाई नगर कार्यपालिकाले संशोधन गर्न सक्ने छ ।

२२. बचाउ वा खारेज : कार्यविधि लागू हुनु पूर्व भए गरेका कार्यहरु यसै बमोजिम भएको मानिने छ ।

अनुसूची १

दफा ३ को उपदफा (७) सँग सम्बन्धित

..... टोलविकास संस्थाको विधानको नमूना

प्रस्तावना :

स्थानीय रुपमा उपलब्ध श्रम, सीप,साधन तथा अवसरहरुलाई अधिकतम परिचालन गर्दै नगरको सामाजिक तथा आर्थिक व्यवस्थालाई एक अर्काको परिपुरकको रुपमा विकसित गरी गरिवी न्यूनिकरणका प्रयासमा ठोस् योगदान, सहभागितामूलक योजना तर्जुमा गर्न र टोलको समग्र विकास गर्ने वातावरण सिर्जना गर्न आवश्यक भएकाले टोल विकास संस्था परिचालनकार्यविधि, २०७७ को दफा ३ को अधिनमा रही यो विधान बनाईएको छ ।

१. संक्षिप्त नाम तथा प्रारम्भ : १) यो विधान टोल विकास संस्थाको हुनेछ ।

२) यो संस्थाको नाम हुनेछ ।

३) यो विधान..... टोल विकास संस्थाको साधारण सभाबाट पारित भई नगरपालिकाले स्वीकृति प्रदान गरेको मिति बाट लागू हुनेछ ।

४) यस संस्थाको कार्यालय मा हुनेछ ।

५) यस संस्थाको सिमाना देहाय बमोजिम हुनेछ ।

पूर्व.....

पश्चिम.....

उत्तर.....

दक्षिण.....

२. परिभाषा : विषय र प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस विधानमा,

क) “संस्था”भन्नाले टोल विकास संस्थालाई सम्भन्नु पर्छ।

ख) “विधान”भन्नाले टोल विकास संस्थाको विधानलाई सम्भन्नु पर्छ ।

- ग) “साधारण सभा” भन्नाले टोल विकास संस्थाका प्रत्येक घरधुरीबाट प्रतिनिधित्व गर्ने सदस्य सहितको वार्षिक भेलालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- घ) “समिति” भन्नाले टोल विकास संस्थाको कार्य समितिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- ङ) “बैठक” भन्नाले संस्थाको संयुक्त वा छुट्टा छुट्टै बैठक सम्भन्नु पर्छ ।
- च) “पदाधिकारी” भन्नाले कार्य समितिका अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिव र सदस्यलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- छ) “सचिवालय” भन्नाले टोल विकास संस्थाको दैनिक कार्य सम्पादन गर्न गठित समितिलाई सम्भन्नु पर्छ ।
- ज) “सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले समुदायका सबै लिङ्ग, जाति, वर्ग, धर्म, व्यवसाय र सबै क्षेत्रका व्यक्तिको पहुच रहेको अवस्था सम्भन्नु पर्छ।
- झ) “विस्तारित बैठक” भन्नाले सबै सदस्य सहभागी भएको बैठकलाई सम्भन्नु पर्छ ।

३. संगठित संस्था हुने : १) संस्थाको आफ्नो छुट्टै छाप हुनेछ ।

- २) संस्थाले चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न तथा उपभोग गर्न सक्नेछ, तर संस्थाले आफ्नो अचल सम्पत्ति बिक्री गर्न भने पाउने छैन ।
- ३) संस्था विगठन भए सो संस्थाको सम्पूर्ण चलअचल सम्पत्ति नगरपालिकामा हस्तान्तरण हुनेछ ।

४. संस्थाका उद्देश्यहरु : संस्थाका उद्देश्यहरु देहाय बमोजिम हुनेछन्

- क) सामाजिक एकता, सद्भाव र सामुहिक प्रयासद्वारा टोलको आर्थिक, सामाजिक र भौतिक विकासमा टोलवासीहरुको सहभागिता सुनिश्चित गर्ने,
- ख) सदस्यहरुबाट समान बचत संकलन, परिचालन र आयमूलक क्रियाकलाप संचालन गरी गरिवी न्यूनिकरणमा सहयोग पुऱ्याउने,
- ग) टोल, बस्तीमा विकास योजनाको तर्जुमा, प्राथमिकीकरण, कार्यान्वयन र अनुगमन कार्यमा वडा कार्यालयको सहयोगी संस्थाको रुपमाकार्य गर्ने,
- घ) टोलका वासिन्दाहरुलाई सेवा प्रवाहमा सहयोग गर्ने ।

५. टोल विकास संस्था गठन : १) टोल विकास संस्था देहाय बमोजिम गठन हुनेछ।
- (क) वडा भित्र निश्चित भौगोलिक क्षेत्रका टोल, बस्तीमा रहेका प्रत्येक घरधुरीबाट १ जना सदस्य हुने गरी टोल विकास संस्थाको गठन गरिने छ ।
 - (ख) पहिलो पटकका लागि निश्चित टोल, बस्तीका सबै घरधुरी सहभागी रहेको भेलाबाट अध्यक्ष, कोषाध्यक्ष, सचिवमध्ये एक महिला रहने गरी समिति गठन हुनेछ ।
 - (ग) पदाधिकारी सहित एक तिहाई सदस्य रहने गरी कार्य समिति गठन हुनेछ ।
 - (घ) यस पछिको हकमा समिति साधारण सभाबाट गठन हुनेछ ।
- २) समितिको अवधि २ वर्षको हुनेछ ।

६. संस्थाका कार्यहरु: १) सभाबाट निर्णय गरी मासिक बचत संकलन गर्न सक्ने,
- २) मासिक रुपमा संकलन भएको रकमको निस्सा प्रमाण स्वरुप संस्थाले रसिद दिने,
 - ३) बचत कर्ताले बचत गरेको रकम बचत पास बुक बनाई सो पास बुकमा नियमित चढाउने,
 - ४) सदस्यहरुबाट नियमित रुपले बचत गराउनु पर्ने,
 - ५) विकास योजना तयार गर्न वडा कार्यालय तथा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने ।
 - ६) नियमित बचत नगरेमा साधारण सभाले तोके बमोजिको हर्जना लिने,
 - ७) टोलमा संचालन हुने आर्थिक, सामाजिक र भौतिक पूर्वाधार विकासको काममा सहयोग, सहकार्य र रेख देख गर्ने ।
 - ८) सदस्यहरुलाई निर्णय प्रक्रिया र स्रोत साधनमा समान अधिकार सुनिश्चित गर्ने,

- ९) संघीय सरकार, प्रदेश सरकार र नगरपालिकाबाट स्थानीय स्तरमा संचालन हुने जनहितका कार्यक्रमहरूमा सहजीकरण गर्ने,
- १०) नमूना टोल निर्माणका लागि आवश्यक कार्य गर्ने,
- ११) बचत रकम साधारण सभाको निर्णयानुसार परिचालन गर्ने,
- १२) संस्थाको सचिवालयको बैठक प्रत्येक महिना अनिवार्य बस्ने र सचिवालयले गरेको निर्णय टोल विकास संस्थाको पूर्ण बैठकमा अनुमोदन गराउनु पर्ने,
- १३) संस्थाको बैठक प्रत्येक ३/३ महिनामा विस्तारित बैठक अनिवार्य बस्नु पर्नेछ, तर आवश्यक परे जुनसुकै बखतपनि बस्न सक्ने,
- १४) प्रत्येक वर्ष टोल विकास संस्थाको साधारण सभा बसी वडामा प्रतिवेदन बुझाउने,
- १५) संस्थाका पदाधिकारीहरूको २ वर्षे कार्यकाल पूरा भएपछि साधारण सभाले नयाँ कार्य समिति चयन गर्ने,
- १६) संस्था भित्र निर्माण हुने व्यक्तिगत तथा सामुदायिक भवन निर्माण, जग्गा नापजाँच तथा अन्य सार्वजनिक, सामाजिक कार्यहरूमा रोहबर बस्ने,
- १७) टोल भित्र भएका मुख्य मुख्य कुराहरूको तथ्यांक अध्यावधिक गरी अभिलेख राख्ने,
- १८) सहभागितात्मक योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा वडा समितिलाई सहयोग गर्ने,
- १९) आफ्नो टोलालाई स्वास्थ्य, सरसफाई तथा वातावरणमैत्री, बालमैत्री, प्राङ्गारिक खेती विस्तार, नश्ल सुधार, उच्चमशीलता बनाउने कार्यक्रमहरू संचालन गर्न पहल गर्ने,
- २०) टोलमा भवन निर्माण मापदण्ड, सामाजिक सुरक्षा भत्ता आदि सामाजिक सरोकारका विषयमा चेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- २१) टोलमा रहेका सार्वजनिक र ऐलानी जग्गाको संरक्षणमा नगरपालिकालाई सहयोग गर्ने,
- २२) नगरपालिकाको राजश्व संकलन गर्न सहयोग गर्ने,

- २३) संस्थामा प्राप्त रकम साधारण सभाको निर्णय बमोजिम रकमखर्च गर्ने, लेखा राख्ने र लेखा परीक्षण गराउने ,
- २४) संस्थाले कार्य सम्पादन गर्दा वडा समितिको समन्वयमा गर्ने र वार्षिक प्रतिवेदन वडा समितिमा पेश गर्ने,
- २५) नगरपालिका तथा वडा कार्यालयले तोकेका अन्य कार्य गर्ने ।

७. सदस्यता प्राप्त गर्ने : १) टोलमा बसोवास गर्ने प्रत्येक घरधुरीबाट एक जना व्यक्ति यस संस्थाका सदस्य हुनेछन् ।

२) ईच्छुक व्यक्तिले संस्थामा दरखास्त दिई समितिको निर्णय बमोजिम सदस्यता प्राप्त गर्न सक्नेछ ।

द.पद रिक्त हुने : टोल विकास संस्थाका पदाधिकारी र कार्य समिति सदस्यहरूको देहायको अवस्थामा पद रिक्त हुनेछ :

- १) राजिनामा दिई स्वीकृति भएमा,
- २) मृत्यु भएमा,
- ३) बसाई सरी अन्यत्र गएमा,
- ४) स्वास्थ्यको कारणले संस्थाको कामकाज गर्न नसकेमा,
- ५) संस्थाको हितविपरित हुने कार्य गरेमा,
- ६) फौजदारी कसूर गरेको अभियोगमा कारवाही भएमा,
- ७) विना सूचना लगातार ३ पटक सम्म बैठकमा अनुपस्थित भएमा ।

९. सदस्यता नरहने : आफ्नो टोल छोडी अन्यत्र बसाई सरी गएमा स्वत सदस्यता रहने छैन ।

१०. संस्थाका पदाधिकारीहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार : टोल विकास संस्थाका पदाधिकारीको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछन् :

क) अध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार

- (१) टोल विकास संस्थाको अगुवाई गर्ने,
- (२) सचिवलाई बैठक बोलाउन निर्देशन दिने,
- (३) बैठकको अध्यक्षता गर्ने,
- (४) बैठकमा छलफल गरिने विषय प्रस्तुत गर्ने,
- (५) बैक/वित्तीय संस्थामा टोलविकास संस्थाका खाता संचालन गर्ने तथा गराउने,
- (६) संस्थाको हिसाब किताब निरीक्षण गर्ने,
- (७) संस्थाको विकासकालागि प्रस्तावहरु तयार गर्ने,
- (८) संस्थाका सदस्यहरुलाई कामको जिम्मेवारी दिने,
- (९) वडा समिति र नगरपालिकासंग संस्थाको समन्वय गर्ने गराउने ।

ख) सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) संस्थाका खाता फायलहरुको संरक्षण गर्ने,
- (२) अध्यक्षको परामर्शमा सभातथा बैठक बोलाउने,
- (३) माईन्यूट लेख्ने र निर्णयको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने
- (४) अध्यक्षले तोकेका अन्यकार्य गर्ने ।

ग) कोषाध्यक्षको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- (१) संस्थाको हिसाब किताब दुरुस्त राख्ने,
- (२) अध्यक्षलाई खर्च प्रमाणित गराउने,
- (३) संस्थाको बचत तथा ऋण संकलन गरी व्यवस्थित राख्ने,
- (४) टोलका आर्थिक विकासका योजनालाई बैठकमा पेश गर्ने ,
- (५) निर्णय कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने,
- (६) अध्यक्षले तोकेका अन्यकार्य गर्ने ।

घ) सदस्यको काम, कर्तव्य र अधिकार

- (१) बैठक/सभामा उपस्थितभई छलफलमा भागलिने,
- (२) नियमित बचत गर्ने,

- (३) योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन संचालनमा सहयोग गर्ने,
- (४) टोलमा संचालन हुने विकास निर्माणका कार्यहरूमा संस्थाको निर्णयानुसार सहभागिता गर्ने,
- (५) टोल सुधार, सरसफाई र सचेतना सम्बन्धी काम गर्ने,
- (६) संस्थाका पदाधिकारीहरूको काममा आवश्यक सहयोग गर्ने,
- (७) टोलमा संचालन हुने विभिन्न कार्यक्रमहरूमा स्वयम् सेवकको रूपमा काम गर्ने,
- (८) उद्यमशीलता, विषादी रहित फलफुल तथा तरकारी खेती, कौशीखेती, पशुपंक्षी तथा माछा पालन जस्ता रोजगारी तथा आयमूलक कामहरूमा परिचालित हुने ।

११. साधारण सभाको कामकर्तव्य र अधिकार : साधारण सभाको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ

- क) कार्य समिति गठन गर्ने,
- ख) संस्थाको योजना तथा कार्यक्रमहरू निर्माण गर्ने,
- ग) लेखापरीक्षक नियुक्ती गर्ने ।
- घ) लेखापरीक्षकको प्रतिवेदन पारित गर्ने ।
- ङ) कार्य समितिलाई अधिकार प्रत्यायोजन गर्ने ।
- च) कार्य समिति सम्बन्धमा भएका उजुरी पुनरावेदन सुन्ने र निर्णय दिने ।
- छ) संस्थाको विधान संशोधन गर्ने ।
- ज) आवश्यकताअनुसार सल्लाहकारको मनोनयन गर्ने ।
- झ) संस्थाको वार्षिक कार्य योजना स्वीकृत गर्ने ।

१२. आर्थिक व्यवस्था : १) संस्थाको देहाय बमोजिम आर्थिक स्रोत हुनेछ ।

- (क) सदस्यताबाट प्राप्त शुल्क,
- (ख) सरकारी तथा गैरसरकारी संस्थाबाट प्राप्त हुने अनुदान,

- (ग) संस्थाको क्रियाकलापको सिलसिलामा प्राप्त हुने आय वा पुरस्कार,
- (घ) वडा समिति र नगरपालिकाबाट प्राप्त अनुदान,
- (ङ) अन्य आम्दानी,

- २) प्रत्येक असार मसान्तमा लेखा तयार गरी परीक्षण पश्चात विवरण साधारण सभामा प्रस्तुत गर्ने जिम्मेवारी संस्थाको हुनेछ ।
- ३) संस्थाको नाममा प्राप्त खरीद अचल सम्पत्तिको परिचालन समितिको निर्णयानुसार हुनेछ ।

१३. राजीनामा गर्ने प्रक्रिया : १) सचिवालयका पदाधिकारी तथा सदस्यहरूले देहाय बमोजिम राजीनामा पेस गर्ने

- (क) अध्यक्षले : साधारण सभा समक्ष,
- (ख) सचिव, कोषाध्यक्ष, सचिवालय सदस्यहरूले : अध्यक्ष समक्ष,

- २) अध्यक्षको राजिनामा साधारण सभाले र अन्य सदस्य तथा पदाधिकारीको राजिनामा सचिवालयले स्वीकृत गर्नेछ ।

१४. विविध : १) विधान संशोधन गर्नुपर्ने भएमा कार्य समितिले स्वीकृत गरी साधारण सभामा पेस गर्नु पर्ने र साधारण सभामा उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतले संशोधन गर्नेछ ।

- २) यस विधानको कुनै प्रावधानहरू प्रचलित ऐन, नियमहरू संग बाझीएका हद सम्म स्वतः खारेज हुनेछ ।

१४. खारेज : (१) टोल विकास संस्थाले यस कार्यविधि बमोजिमका उद्देश्य विपरित कुनै काम गरेमा वा प्रचलित कानूनले गर्न नपाउने कार्य गरेमा वडा समितिको सिफारिसमा नगरपालिकाले टोल विकास संस्थाको दर्ता खारेज गर्न सक्ने छ ।

- (२) दर्ता खारेज भएको ३० दिनभित्र सो स्थानमा पुनः नयाँ टोल विकास संस्था गठन गर्नु पर्नेछ ।

अनुसूची २
दफा ५ को उपदफा (२) सँग सम्बन्धित
टोल विकास संस्था दर्ता निवेदनको नमूना

मिति

श्री प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत ज्यू,
दमक नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
दमक, भ्पापा

विषय: टोल विकास संस्था दर्ता गर्ने सम्बन्धमा ।

उपर्युक्त सम्बन्धमा यस नगरपालिकाद्वारा संचालित वडा नं.
को..... टोलमा गठन गरिएको टोल विकास
संस्थालाई दमक नगरपालिकाको कार्यालय दर्ता सूचीकृत गरिदिनु हुन अनुरोध
गर्दछु ।

पुर्व सिमाना.....

पश्चिमसिमाना.....

उत्तर सिमाना

दक्षिण सिमाना.....

निवेदक:

अध्यक्षको नाम :

टोल विकास संस्थाको नाम :

ठेगाना :

संलग्न कागजातहरु

क. टोलको निर्णय र उपस्थितीको प्रतिलिपि

ख. विधानको २ प्रति

ग. वडा कार्यालयको सिफारिस

घ. टोल विभाजन भएको हकमा साविक टोलको सिफारिस

अनुसूची ३
दफा ४ को (३) सँग सम्बन्धित
टोल विकास संस्थालाई दिने प्रमाण-पत्रको नमूना

टोल विकास संस्थादर्ता प्रमाण पत्र

दर्ता नं.....

मिति:.....

.....नगरपालिका वडा नं.....स्थित.....मा
गठन भएको.....टोल विकास संस्थालाई यस कार्यालयमा
मिति.....मा दर्ता गरी यो प्रमाण पत्रप्रदान गरिएको छ । दमक
नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक, पूर्वाधार, शहरी सुशासन तथा मानव
संसाधन विकासमा वडाको सहयोगी संस्थाको रूपमा टोल विकास संस्थाको
सहभागिताको अपेक्षा साथै उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभेच्छा व्यक्त गर्दछु ।

.....

नवीकरण

क्र.स	आर्थिक वर्षदेखिसम्म	प्रमाणित गर्ने अधिकारीको नाम	हस्ताक्षर	कैफियत

**आजाले
गणेश प्रसाद तिमिसिना
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत**